

Oud-voorzitter Jacques Delors van Europese Commissie

Teleurgesteld over sociaal Europa

De Franse oud-voorzitter van de Europese Commissie Jacques Delors was een warm pleitbezorger van de Europese eenwording. Wat hem betreft waren economische en sociale integratie onlosmakelijk met elkaar verbonden. Met lede ogen ziet hij aan dat de nadruk op de economie is komen te liggen.

In 1993 bracht Jacques Delors, voorzitter van de Europese Commissie van 1985 tot 1995, het Witboek 'Naar de 21e eeuw: wegen en uitdagingen' uit dat beoogde de grondslag te leggen voor een duurzame ontwikkeling van de Europese economieën. Kort daarvoor had de Europese raad in Kopenhagen het voornemen tot uitbreiding van de Europese Gemeenschap met Oostenrijk, Finland, Zweden en (toen nog) Noorwegen goedgekeurd. Maar wellicht nog belangrijker, in Kopenhagen werd de geassocieerde landen in Midden- en Oost-Europa de verzekering gegeven dat zij volwaardig lid konden worden, zodra zij aan de vereiste politieke en economische voorwaarden voldeden. Delors gaf op energieke wijze leiding aan dit proces, in een periode van hoge werkloosheid.

Het Witboek vormde (in 1992) deels een antwoord van de Europese Commissie op de economische problemen die zich in Europa voordeden, kort nadat tot de invoering van

een gemeenschappelijke markt was overgegaan. Het Witboek werd gepresenteerd als een blauwdruk voor de middellange termijn: 'Alle Lidstaten hebben te kampen met ernstige werkloosheidsproblemen van kortetermijnkarakter. De omvang van deze problemen mag echter de aandacht van de Gemeenschap niet afleiden van de taken voor de lange termijn. Het einde van de recessie zal niet het einde van de werkgelegenheidsproblematiek betekenen. Zorgen voor de korte termijn dienen te worden afgewogen tegen de langetermijnvereisten, het verruimen van de mogelijkheden voor werk en het waarborgen dat de economische en de sociale vooruitgang gelijke tred houden.' (p.152). Het Witboek is tevens een eerste bestandsopname van de ervaringen met de groeiende mobiliteit van kapitaal en technologie, in een globaliserende wereld. De Europese Commissie onderkende dat het voorrang geven aan economische vrijheden in combinatie met de nieuwe mogelijkheden die de technologische ontwikkeling bood er voor had gezorgd dat de onderlinge afhankelijkheid voor alle spelers op de markt sterk was toegenomen.

Solidariteit

Toch, aldus de Commissie, was er geen aanleiding voor een absolute vrijbrief voor de markt. Delors verdedigde de degelijkheid van het Europese sociale model, roemde het hoge niveau van sociale bescherming en pleitte voor maatregelen die hiermee rekening hielden. Het Witboek stelde het respect voor het nationale regelwerk van sociale wetgeving en sociale akkoorden voorop. Dit regelwerk vormde de basis voor goede arbeidsvoorwaarden en werkomstandigheden. Het binnenmarktproject moest worden gecompliceerd met flankerend beleid dat de balans tussen de economische ontwikkeling en de sociale cohesie zou kun-

nen herstellen. Immers, een markt is niet zonder falen en daarom moest gewerkt worden aan een sociaal pact. Delors pleitte voor een verregaande vorm van solidariteit – tussen werkenden en werklozen, tussen mannen en vrouwen, tussen de generaties, tussen de meest welvarende regio's en de arme of in moeilijkheden verkerende regio's –, vandaar de nadruk op economische en sociale samenhang als essentiële pijler voor de opbouw van Europa. Dit vormde in 1993 de aanleiding tot het vaststellen van een actieplan, voortbouwend op het Gemeenschapshandvest van de sociale grondrechten van de werkenden uit 1989. Dit actieplan bevatte voorstellen voor flankerende Europese wetgeving (ten aanzien van veiligheid en gezondheid van werknemers, medezeggenschap, regelgeving ten aanzien van vrij verkeer, enzovoorts) die tot midden jaren '90 door de Europese Commissie werden geagendeerd. Daarna werd het oorverdovend stil. In de er op volgende jaren werd in het beleid steeds meer voorrang gegeven aan de economische vrijheden, leidend tot een proces van deregulering en vrijmaking, met grote directe en indirecte gevolgen voor het sociale domein.

Europese Eenheidsacte

De vraag is hoe deze ontwikkeling door Delors door de jaren heen is beoordeeld. Hij heeft ook in later jaren regelmatig de pers te woord gestaan in interviews die zijn gedachtegoed goed weergeven. Tijdens een gesprek in

2009, opgetekend door het Centre Virtuel de la Connaissance sur l'Europe, ging Delors in op de eerste periode, de tijd dat de Europese Eenheidsacte werd ondertekend (1986). Deze acte en de eruit voortvloeiende eenwording van de financieel-economische markten in 1992 werd door de toenmalige regeringsleiders gezien als de remedie tegen de stagnerende nationale economieën. Maar Delors wilde meer, hij wilde ook een sterke benadrukking van de sociale dimensie en 'de solidariteit tussen arme en rijke regio's'. Onder meer door verzet van Duitsland beperkte zich dit in de Eenheidsacte tot enkele zinnestjes in de inleiding, alsof Klein Duimpje zijn sporen had achtergelaten. Tegelijkertijd is het in de ogen van Delors deze Acte die aan de basis lag van het evenwicht dat aangebracht moest worden tussen de politieke en sociale aspecten van het eenmakingsproces.

Verdrag van Maastricht

In datzelfde gesprek noemt Delors het gevecht over het sociale luik het belangrijkste onderdeel van de top in Maastricht in 1992. Bij de tekening van het Verdrag van Maastricht werd de kans gemist om bij de vaststelling van de criteria die zouden moeten meewegen bij de invoering van de eenheidsmunt en de economische en monetaire unie ook een directe relatie te leggen met sociale indicatoren, zoals jeugdwerkloosheid en langdurige werkloosheid. Spanje, Duitsland en Nederland voelden hier niet voor en daarom

werden de criteria beperkt tot strikt economische en financiële. Maar belangrijker was dat Delors rechtstreeks het gesprek zocht met de Britten en voorstelde dat ze zouden kiezen voor een opt-out, zowel met betrekking tot de eenheidsmunt als met betrekking tot het geplande afzonderlijke sociale protocol ('De Britten zijn enkel geïnteresseerd in Europa als het hun economische belangen dient, anders niet'). Voor premier Thatcher lag het vrij simpel, je had de natiestaat en de burger, de rest deed er niet toe en al dat gedoe over sociale partners en sociale dialoog was voor haar onacceptabel. Zonder Groot-Brittannië lag het ineens veel eenvoudiger, de andere landen waren voorstander en het protocol kwam er.

Werkgeverslobby

Delors moest echter constateren dat vrij snel na zijn vertrek de werkgeverslobby steeds meer de overhand kreeg en de deregulering begon. Ook hekelt hij het gebrek aan samenwerking en solidariteit. In een interview in 2011 met de site euronews stelt hij onomwonden dat de aanpak van de Griekse crisis met veel meer nadruk gezamenlijk had moeten worden opgepakt, niet door de Grieken te straffen of aan hun lot over te laten. Europa wordt in zijn ogen steeds meer een los verband met alle kenmerken van een vrijhandelszone.

In een interview in 2012 met het blad Panorama benadrukt Delors het belang van het blijven werken aan een beleid van regionale en sociale samenhang. Volgens hem is de eurozone de laatste jaren onder meer in een impasse terechtgekomen omdat een economische en monetaire unie niet werkt zonder een politiek Europa. Naast een monetaire pijler is een pact voor een gecoördineerde aanpak van het sociaaleconomisch beleid noodzakelijk.

In latere interviews blijkt bij de 'vader van de euro' de teleurstelling over het gebrek aan toewijding aan een sociaal Europa steeds groter te worden. In augustus 2013 stelt Delors in het blad Les Echos dat hij er altijd van uit is gegaan dat Europa was gegrondvest op een evenwichtige visie, op een bestel dat zocht naar een balans tussen de samenleving en de natiestaat enerzijds en het individu anderzijds. Dit in tegenstelling tot de VS waar het individu (en de burgerlijke vrijheid) maatgevend is. In dat evenwicht-

tige bestel vormen de uitgaven voor sociale voorzieningen een belangrijk deel van het bruto binnenlands product (tussen een derde en een kwart), ruim boven de landen die de individuele vrijheid voorop stellen (tussen 15 en 20%). En dat bestel kent arbeidsverhoudingen met verantwoordelijke werkgevers en vakbonden, die zorgdragen voor een zekere democratisering van het bedrijfsleven. Europa is daarbij geen eenheidsworst; er zijn wel degelijk nationale verschillen, maar collectieve afspraken, moderne stelsels van sociale zekerheid en andere gemeenschappelijke voorzieningen regelen de beloning, de werksituatie en de arbeidsvoorwaarden. Met dit model voor ogen werkte hij tijdens zijn voorzitterschap aan de ontwikkeling van een Europese sociale dialoog, aan sociale wetgeving en sociale fondsen voor achtergestelde regio's. Dit verklaart de bereidheid destijds bij de vakbeweging om mee te werken aan de opbouw van meer gezamenlijkheid in Europa.

Druk op model

De globalisering heeft grote druk gezet op dit model. Het bedrijfsleven denkt meer en meer mondiaal en laat Europa los als juridisch en conventioneel kader. Daar komt bij dat de uitbreiding heeft gezorgd voor de toetreding van landen die zich minder herkennen in dit model en die qua sociaaleconomische ontwikkeling nog een lange weg te gaan hebben, met steun van de sociale en cohesiefondsen. Een en ander wordt versterkt door de economische crisis. Een gevolg van de financiële crisis is dat de cohesiefondsen voor Griekenland, Ierland, Spanje en Portugal zijn bevroren. Echter, de visie dat een sociaal Europa onbetaalbaar is geworden en de concurrentiekracht belemmert, is een misvatting. Nodig is een langetermijnvisie, een beleid dat zich bezighoudt met de demografische ontwikkeling, met het tegengaan van sociale dumping en de er uit voortvloeiende oneerlijke concurrentie. In plaats van de eenzijdige nadruk op het financiële en monetaire beleid dient een beleid te worden ontwikkeld met meer oog voor de politieke en sociaaleconomische samenhang en met een herstel van het sociaal overleg dat hieraan moet bijdragen. En als bijvoorbeeld Groot-Brittannië daar niet aan mee wil werken... wel, het staat hun vrij te gaan.